

Mevlid Okumayı Öğrenme Hususunda Bir Metot Önerisi

Muhammet Sevinç | <https://orcid.org/0000-0003-2645-971X>

muhammet.sevinc@asbu.edu.tr

Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi | <https://ror.org/025y36b60>

İslami İlimler Fakültesi, Türk Din Musikisi Anabilim Dalı, Ankara, Türkiye

Öz

Süleyman Çelebi (öl. 825/1422) tarafından kaleme alındığı günden beri hemen her vesile ile besteli veya serbest şekilde icrâ edilen ve dini mûsikîmizin önemli örneklerinden biri olan *Vesîletü'n-Necât*, tarihte benzeri nadir görülen bir iltifata mazhar olmuştur. Günümüzde Anadolu başta olmak üzere Osmanlı bakiyesi coğrafyalarda Hz. Peygamber'e olan muhabbetin bir nişanı olarak Türkçe'nin yanı sıra çeşitli dillerde mevlid okunmaya devam etmektedir. Toplumla din hizmeti verme vazifesini üstlenen din görevlilerinin yanı sıra bu hizmete talip olan ilahiyat fakültesi öğrencileri ve imam hatip lisesi öğrencilerinin, temel din hizmetleri yanında toplumun beklentilerini karşılamak düşüncesi ile mevlid okuma gibi hususlarda da kendilerini geliştirmeleri önem arz etmektedir. Mûsikî kabiliyeti olsun ya da olmasın, bir din görevlisinden görev yaptığı camide veya özel cemiyetlerde çeşitli vesilelerle mevlid okumasının talep edilmesi beklenen bir durumdur. Dolayısıyla bu konuda asgari düzeyde de olsa bir bilgi ve birikime sahip olmak, din görevlileri için elbette göz ardı edilmemesi gereken bir ihtiyaç olarak görülmelidir. Bu çalışmada öncelikle mevlid merasimlerinin tarihsel sürecinden söz edilecek, ardından bir dini mûsikî türü olarak mevlidin geleneksel icrâsı ele alınacaktır. Daha sonra çalışmamızın asıl konusu olan Hâfız Fatih Koca'nın besteli mevlidi ekseninde mevlid okuma eğitiminde kullanılacak bir metot önerisi sunulmaya çalışılacaktır. Ayrıca söz konusu besteli mevlidin notasına da yer verilecektir. Koca'nın besteli mevlidi esas alınarak önerdiğimiz bu metodun temel amacı, öğrencilere mevlidi veznine uygun bir şekilde okuyabilme kabiliyeti kazandırmak, telaffuz hatalarını ortadan kaldırmak ve geleneksel olarak mevlid bahirlerinde kullanılan makamları ve bu makamların temel nağmelerini göstererek mevlidi asgari düzeyde okuyabilme yeteneği kazandırmaktır.

Anahtar Kelimeler

Türk Din Musikisi, Cami Musikisi, Mevlid, Vesîletü'n-Necât, Süleyman Çelebi, Mevlid Mera-simi, Besteli Mevlid

Öne Çıkanlar

- Bu makalede mevlidi asgari düzeyde okuyabilme yeteneği kazandırabileceğini düşündüğümüz, Hafız Fatih Koca'nın besteli mevlidi esas alınarak mevlid okuma eğitiminde bir metot önerisi sunulmuştur.
- Süleyman Çelebi'nin *Vesîletü'n-Necât*'i dini mûsikîmizin önemli örneklerinden birisi olup kaleme alındığı günden beri besteli veya serbest şekilde icrâ edilmektedir.
- Mevlidin her bir bölümüne "bahir" denir ve geleneksel mevlid merasimlerinde her bir bahir "mevlidhan" adı verilen kişiler tarafından belirli makamlarla icrâ edilmektedir.
- Başta din görevlilerimiz olmak üzere bu hizmete aday olanların asgari düzeyde de olsa mevlid okuma hususunda bir bilgi ve deneyime sahip olması önem arz etmektedir.

- Günümüzde mevlid icrâlarında sıklıkla karşılaşılan temel sorunların başında telaffuz hataları, vezin hataları gelmektedir.
- Önerdiğimiz metot ile öğrencilere vezin ve telaffuzlara riayet ederek asgari düzeyde mevlid okuyabilme yeteneği kazandırmaktır amaçlanmıştır.

Atıf Bilgisi

Sevinç, Muhammet. “Mevlid Okumayı Öğrenme Hususunda Bir Metot Önerisi”. *Eskiyeni* 48 (Mart 2023), 155-183. <https://doi.org/10.37697/eskiyeni.1217971>

Geliş Tarihi	12 Aralık 2022
Kabul Tarihi	21 Mart 2023
Yayın Tarihi	28 Mart 2023
Hakem Sayısı	Ön İnceleme: İki İç Hakem (Editörler – Yayın Kurulu Üyeleri) İçerik İncelemesi: İki Dış Hakem
Değerlendirme	Çift Taraflı Kör Hakemlik + Şeffaf Hakemlik Modeli Hakem raporları, makale ile birlikte yayımlanır. https://dergipark.org.tr/tr/pub/eskiyeni/page/13397
Etik	Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde etik ilkelere uyulmuştur.
Benzerlik Taraması	Yapıldı – Turnitin
Etik Bildirim	eskiyenedergi@gmail.com
Çıkar Çatışması	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.
Finansman	Herhangi bir fon, hibe veya başka bir destek alınmamıştır.
Telif Hakkı & Lisans	Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanır. https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.tr

A Method Recommendation for Learning to Perform Mawlid

Muhammet Sevinç | <https://orcid.org/0000-0003-2645-971X>

muhammet.sevinc@asbu.edu.tr

Social Sciences University of Ankara | <https://ror.org/025y36b60>

Faculty of Islamic Sciences, Department of Turkish Religious Music, Ankara, Türkiye

Abstract

Since the day it was written by Süleymān Çelebi (d. 1422), *Wasilat al-Najjat*, one of the important examples of our religious music, which has been composed or performed freely on every occasion, has received a compliment that is rarely seen in history. Today, especially in Anatolia and in regions that are Ottoman remnants, mawlids continue to be recited in various languages besides Turkish, as a sign of affection for the Prophet Muhammad (pbuh). In addition to religious officials who undertake the task of providing religious services to society, it is important that theology faculty students and imam hatip high school students who aspire to this service develop themselves in matters such as mawlid performing to meet the expectations of the society, in addition to basic religious services. Whether he has musical talent or not, it is expected from a religious official to recite mawlids on various occasions in the mosque or private societies where he works. Therefore, having knowledge and experience, even at a minimum, should be seen as a need that should not be ignored by religious officials. In this study, first of all, the historical process of mawlid ceremonies will be mentioned, then the traditional performance of mawlid as a religious music genre will be discussed. Then, a method proposal that can be used in mawlid performing education will be presented through Hāfız Fātih Koca's composed mawlid, which is the main subject of our study. In addition, the notation of the mawlid with the aforementioned composition will also be included. The main purpose of this method, which we propose based on the mawlid composed by Koca, is to provide students with the ability to recite the mawlid in accordance with the meter (*wazn*), to eliminate pronunciation errors, and to provide the ability to recite the mawlid at a minimum level by showing the *maqams* traditionally used in mawlid sections (*bahir*) and the basic tunes (*naghma*) of these mawlids.

Keywords

Turkish Religious Music, Mosque Music, Mawlid, *Wasilat al-Najjat*, Süleymān Çelebi, Mawlid Ceremony, Composed Mawlid

Highlights:

- In the article, a method proposal in mawlid reading education is presented based on Hāfız Fātih Koca's mawlid with composition, which we think can provide the ability to read mawlid at a minimum level.
- Süleymān Çelebi's *Wasilat al-Najjat* is one of the important examples of our religious music and has been performed with or without composition since the day it was written.
- Each part of the mawlid is called "bahir" (sections) and in traditional mawlid ceremonies, each bahir is performed by people called "mawlidkhān" with certain authorities.

- It is important that those who are candidates for this service, especially religious officials, have a minimum level of knowledge and experience in reading mawlids.
- Pronunciation errors and meter errors are the main problems frequently encountered in mawlid performances today.
- With the method we propose, it is aimed to provide students with the ability to read mawlids at a minimum level by observing the prosody and pronunciation.

Citation

Sevinç, Muhammet. "A Method Recommendation for Learning to Perform Mawlid". *Eskiyeni* 48 (March 2023), 155-183. <https://doi.org/10.37697/eskiyeni.1217971>

Date of submission	17 December 2022
Date of acceptance	21 March 2023
Date of publication	28 March 2023
Reviewers	Single anonymized - Two Internal (Editorial board members) Double anonymized - Two External
Review reports	Double-blind + Transparent Peer Review The reviewers' reports and the authors' responses to the reviewers are published alongside the article. https://dergipark.org.tr/tr/pub/eskiyeni/page/13397
Ethical Statement	It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.
Plagiarism checks	Yes - Turnitin
Conflicts of Interest	The Author(s) declare(s) that there is no conflict of interest
Complaints	eskiyenidergi@gmail.com
Grant Support	No funds, grants, or other support was received.
Copyright & License	Author(s) publishing with the journal retain(s) the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0 . https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/

Giriş

Mevlid, aslen Arapça bir kelime olup lügatte doğum, doğum yeri, doğum zamanı gibi anlamlara gelmekte ise de, tarihsel süreçte Peygamber Efendimiz 'in doğum gününü ifade eden özel bir anlam kazanmıştır.¹ İslâm edebiyatında Hz. Peygamber'in doğumun, mucizelerinin, fiziksel özelliklerinin ve faziletlerinin şiirsel bir dille işlendiği edebi bir tür olarak karşımıza çıkan mevlid, kaleme alınan bu edebi eserlerin besteli veya irticâli olarak nağmeli bir şekilde icrâ edilmesiyle bir dini mûsikî türünün özel adıdır. Ayrıca Hz. Peygamberi anmak maksadıyla yapılan merasimler de zaman içerisinde mevlid adıyla anılır olmuştur. Bu yönüyle mevlid anlam bakımından zengin bir kavramdır diyebiliriz. İslâm tarihinde çeşitli müelliflerce kaleme alınan çok sayıdaki mevlid manzumesinin içerisinde² özellikle XV. yy'da Bursa Ulu Camii İmam-Hatibi Süleyman Çelebi'nin *Vesiletü'n-Necât* isimli mevlidini kaleme almasıyla birlikte, bu eser başta Anadolu ve Balkanlar olmak üzere Osmanlı coğrafyasında gördüğü yoğun ilgi sonrası diğer mevlid manzumelerini gölgede bırakmış ve *Vesiletü'n-Necât* toplum tarafından adeta "mevlid" kelimesi ile özdeşleştirilmiştir. Öyle ki, Süleyman Çelebi'nin *Vesiletü'n-Necât*'ı, toplumun Hz. Peygambere olan hürmetinin bir tezahürü olarak mübarek gün ve gecelerde camilerde ve tekke-lerde icrâ edilmesinin yanında hemen her vesile ile kurulan sivil cemiyetlerde de sıklıkla okunan önemli bir kültürel değer haline gelmiştir.

1. Mevlid Merasimlerinin Tarihi Serüveni

Tarih boyunca hemen her toplum, önem atfettiği şahsiyetlerin doğum-ölüm günlerine özel birtakım merasimler tertip edegelmiştir. Bunlar içerisinde dini bir figür olarak peygamberlerin ayrı bir yeri olduğu söylenebilir. Dolayısıyla her din mensubu için o dinin peygamberinin doğum ve ölüm günleri önem verilen özel günler arasında zikredilebilir. Bu minvalde İslâm toplumları için Hz. Peygamber'in doğum günü olan Rebülevvel ayının 12. Gecesi, "Mevlid Kandil"i diye de anılan özel bir geceyi ifade etmektedir. Bu gecenin Müslümanlar için önemi, Hz. Muhammed'in dünyaya teşrifini canlı tutmak, Hz. Peygamberle olan gönül bağı tazelemek, O'na olan sevgi ve muhabbeti dile getirmektir diyebiliriz.³

İslâm tarihi kaynaklarında, Hz. Peygamber'in sağlığında sahabe tarafından O'nun doğum gününe özel bir uygulamanın yapıldığına dair herhangi bir bilgi bulunmadığı gibi,

¹ A. Necla Pekolcay, *Mevlid (Vesiletü'n-Necat) Süleyman Çelebi* (Ankara: TDV Yayınları, 2015), 1; Ahmet Özel, "Mevlid", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2004), 29/475.

² Sadece Türkçe kaleme alınan mevlid manzumesinin 200 civarında olduğu ifade edilmektedir. Bk. Hasan Aksoy, "Mevlid-Türk Edebiyatı", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2004), 29/482. Başta Arapça olmak üzere diğer dillerde kaleme alınan mevlid manzumelerinin sayısı ise bilinmemektedir. Çeşitli dillerde kaleme alınan mevlid manzumeleri için bk. M. Tayyib Okıç, "Çeşitli Dillerde Mevlidler ve Süleyman Çelebi Mevlidi'nin Tercemeleri", *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1 (1976), 17-78. Arapça mevlid manzumeleri için ayrıca bk. İsmail Durmuş, "Mevlid-Arap Edebiyatı", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2004), 29/480-482.

³ Özel, "Mevlid", 29/475-479; Halide Aslan, "Osmanlı İmparatorluğu'nda Mübarek Gün ve Gecelerden Kandiller", *İSTEM* 13 (01 Aralık 2009), 201; Fatih Koca, "Dini Mûsikî Formu Olarak Mevlid ve Dobruca Besteli Mevlidi", *Diyanet İlmî Dergi* 55/1 (2019), 158.

Râşid Halifeler, Emevîler ve Abbasîler döneminde de etraflı bir merasime rastlanmadığı belirtilmektedir.⁴ Diğer taraftan Hz. Peygamber'in doğduğu Rebûlevvel ayının 12. gününe gelindiğinde Müminlerin, Mekke'de O'nun doğduğu eve, Medine'de ise O'nun metfun olduğu mübarek kabrine ziyarette buldukları ifade edilmektedir.⁵ Örneğin İbn Cübeyr, Mekke'de bu merasimleri müşahede ettiğini ve Peygamberimizin doğum gününde O'nun dünyaya teşrif ettikleri evinin bütün gün ziyaretçilere açık tutulduğunu aktarmıştır.⁶ Bu anlamda İslâm tarihinde ilk resmi mevlid merasimlerini ise, Şîf-Fâtımî Devleti (909-1171) hükümdarlarından Muiz Lidînillah'ın başlattığı kaydedilmiştir.⁷ Fâtımîler Hz. Peygamber'in yanı sıra Hz. Ali'nin, Hz. Fâtıma'nın, Hz. Hasan'ın, Hz. Hüseyin'in ve mevcut Fâtımî Halifesi'nin doğum günleri için "Mevâlid-i Sitte" diye ifade edilen altı ayrı mevlid düzenlemektedirler.⁸ Bazı kaynaklarda da aktarıldığına göre yapılan diğer mevlid merasimleri, Hz. Peygamber için tertip edilen kutlamalardan daha gösterişli ve ihtişamlı olmuştur.⁹ Fâtımîler'in Hz. Peygamberin doğumu için mevlid merasimleri düzenlemesi, hüküm sürdükleri İslâm coğrafyası içerisinde yaşayan Sünnî nüfusun desteğini kazanma arzusunun yansıması, en büyük siyasi rakip olarak gördükleri Abbasîlere siyasi bir mesaj verme ve sadece Şîilerin değil aynı zamanda Sünnî İslâm coğrafyasının da tamamına hükmetme düşüncesinin bir yansıması olarak değerlendirilebilir.¹⁰ Selaheddîn-i Eyyûbî'nin, Fâtımî Devleti'ne son vermesiyle birlikte bu mevlid merasimleri kaldırılmış ancak Selaheddîn-i Eyyûbî'nin aynı zamanda kayın biraderi olan Erbil Atabegi Muzafferüddin Kökbörü (öl. 1233) döneminde Peygamberimizin doğum günü anısına tertip edilen mevlid merasimleri tekrar başlatılarak daha geniş bir zamana yayılmıştır.¹¹

Muzafferüddin Kökbörü'nin tekrar başlattığı bu mevlid merasimlerinde İbn Dihye el-Kelbî tarafından te'lif edilen *et-Tenvîr fî Mevlîdi's-Sirâci'l-Münîr* adlı mevlidi okunmuştur.¹² Eyyûbîler'in ardından Mısır'da Memlûkler döneminde (1250-1516) de bu mevlid merasimleri devam etmiş, sonrasında ise Kuzey Afrika ve Endülüs coğrafyasında yaygınlık kazanmıştır.¹³

⁴ Eyüp Baş, "İslâm Tarihinde Mâtem/Yas Kültürü ve Kerbelâ", *Çeşitli Yönleriyle Kerbela*, ed. Alim Yıldız (Sivas: Kültür Bakanlığı Yayınları, 2010), 380-381; Özel, "Mevlid", 29/475.

⁵ Osman Çetin, "Tarihte ilk resmi Mevlid merasimleri", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 2/2 (1987), 74.

⁶ İbn Cübeyr, *Rihletü İbn Cübeyr* (Beyrut: Daru Sadr, 1964), 113, 114, 163; Çetin, "Tarihte ilk resmi Mevlid merasimleri", 74.

⁷ Özel, "Mevlid", 29/475.

⁸ Çetin, "Tarihte ilk resmi Mevlid merasimleri", 74; Takiyyuddin Ebu'l-Abbas Ahmed b. Ali Makrizî, *Kitabu'l-Mevâiz ve'l-İtîbar bi-Zikri'l-Hitat ve'l-Asâr* (Beyrut: Daru'l-Kütüb el-İlmiyye, 1998), 1/433, 490-493; Corci Zeydan, *Medeniyet-i İslamiyye Târîhi*, çev. Zeki Megamiz (İstanbul: Dersâadet, 1914), 5/250-251.

⁹ Ayvaz Gökdemir, "Türk Kültürü ve Mevlîd", *TDV 12-17 Ekim Kutlu Doğum Haftası Tebliğleri* (Ankara: TDV Yayınları, 1990), 39-51; Necdet Şengün, "Hz. Fatıma Mevlidi ve Vesiletü'n-Necat ile Mukayyesesi", *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 12/2 (2008), 419-438; İbrahim Hasan Hasan, *İslam Tarihi*, çev. İsmail Yiğit (Ankara: Kayhan Yayınları, 1988), 364.

¹⁰ Gökdemir, "Türk Kültürü ve Mevlîd", 39-51.

¹¹ Recep Uslu, *Selçuklu Topraklarında Müzik* (Konya: T.C. Konya Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2011), 25; Özel, "Mevlid", 29/475-479.

¹² Durmuş, "Mevlid-Arap Edebiyatı", 29/480-482; Uslu, *Selçuklu Topraklarında Müzik*, 26.

¹³ Özel, "Mevlid", 29/475-479; Gökdemir, "Türk Kültürü ve Mevlîd", 39-51.

Selçuklular döneminde (1037-1157) ise günümüzde halk arasında tertip edilen mevlid merasimlerine de kaynaklık edebilecek tarzda, Sünnî İslâm coğrafyasında ilk defa sivil mevlid törenlerinin düzenlendiği görülmektedir. Nitekim Makdîsî, ilk olarak toplu sivil mevlid merasimlerinin Musullu Sûfi Ömer bin Muhammed el-Mellâ isimli zatın başında bulunduğu zaviyede tertip edildiğine dair bazı bilgiler vermiştir.¹⁴ Osmanlılar dönemi (1299-1922) ise hem resmi düzeyde yapılan törenler bakımından hem de halk arasında yaygınlık ve şöhret kazanması bakımından mevlid merasimlerinin en parlak dönemi olmuştur. Kanûnî döneminde (1481-1512) mevlid merasimlerine saray protokolünde yer vermeye başlanmış, II. Bayezid döneminde de başta Koca Mustafa Paşa dergâhı olmak üzere tekke ve dergâhlarda mevlid merasimleri yapılmaya başlanmıştır.¹⁵ Osmanlılarda “mevlid alayı” diye ifade edilen ve devlet erkânı ile halkın da katılımıyla beraberce idrak ettikleri ilk resmi mevlid törenlerini ise Sultan III. Murad, 1588 yılı Rebûlevvel ayının 12. gecesinde tüm minarelerde kandiller yakılarak salavatlar, salâlar okunması ve Sultan Ahmed Camii’nde resmi bir merasim olarak mevlid okunması talimatını vererek başlatmıştır.¹⁶ Devlet erkânının musahipliğinde giderek halk arasında yaygınlaşan mevlid törenleri Sultan II. Mahmut döneminde (1808-1839) Haremeyn’de de resmi olarak düzenlenmeye başlamıştır.¹⁷ Osmanlı Devleti’nde 1910 yılında Mevlid, resmi bayram olarak kutlanmaya başlanmış ve bu bayram 1923 yılında Cumhuriyet ilan edilmesiyle birlikte sona ermiştir.¹⁸

2. Bir Dini Mûsikî Türü Olan Mevlidin Geleneksel İcrası

İslâm tarihinde *Vesiletü’n-Necât*’tan önce çok sayıda mevlid manzûmesi kaleme alınmış ve bu manzumelerden bazıları çeşitli merasimlerde okunmuş¹⁹ olsa da bunların ne şekilde icrâ edildiği konusunda bir malumata sahip değiliz. Bizim geleneksel mevlid icrâsı diye ifade ettiğimiz husus, esasında Süleyman Çelebi’nin *Vesiletü’n-Necât* adlı manzumesinin kaleme alındığı günden bugüne nasıl icrâ edildiğidir.

Bursa Ulu Camii’nin İmam-Hatibi olan Süleyman Çelebi’nin aynı zamanda iyi bir mûsikîşinas olduğu ve kaleme aldığı mevlidini bizzat kendisinin besteleyerek icrâ etmiş olabileceği yönünde bazı yorumlar yapılmakla birlikte²⁰, 16. asırda mevlid icrâsında “sa-

¹⁴ Hasan Yenibaş, “Selçuklular Döneminde Sivil Mevlid Merasimleri”, *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi* 196 (2012), 109-110.

¹⁵ Mustafa Efendi Selânikî, *Târih-i Selânikî*, çev. Mehmet İpşirli (Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1999), 1/36; Mehmet Şeker, “Mevlid- Osmanlılar’da Mevlid Törenleri”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2004), 29/479-480.

¹⁶ Şeker, “Mevlid- Osmanlılar’da Mevlid Törenleri”, 29/479-480.

¹⁷ İbrahim Rifat Paşa, *Mir’âtü’l-Haremeyn*, çev. Lutfullah Yavuz (İzmir: Hazine Yayınları, 2010), 363; Hüseyin Vasıf, *Hicaz Hâtırası*, çev. Mehmet Akkuş (İstanbul: Kubbealtı Yayınları, 2011), 301-304; Özel, “Mevlid”, 29/475-479.

¹⁸ Aslan, “Osmanlı İmparatorluğu’nda Mübarek Gün ve Gecelerden Kandiller”, 217; Gökdemir, “Türk Kültürü ve Mevlid”, 39-51; Özel, “Mevlid”, 29/475-479.

¹⁹ Örneğin, Eyyübîler döneminde düzenlenen mevlid merasimlerinde İbn Dihye’nin *et-Tenvîr fî Mevlidi’s-Sirâci’l-Münîr* adlı eserinin okunması gibi. Bk. Çetin, “Tarihte ilk resmi Mevlid merasimleri”, 76.

²⁰ Sadettin Nüzhet Ergun, *Türk Müsikisi Antolojisi* (İstanbul: Rıza Koşkun Matbaası, 1942), 13-17; Koca, “Dinî Mûsikî Formu Olarak Mevlid ve Dobruca Besteli Mevlidi”, 162; Ubeydullah Sezikli, “Besteli Mevlid Üzerine İki Yazma

hib-i tarz” diye iltifata muhatap olan Sinâneddin Yusuf’un (öl. 973/1565) mevlidi ilk bes-teleyen kişilerden birisi olabileceği zikredilmektedir.²¹ Ancak daha net olan ise XVII. asırda Bursalı Sekban’ın mevlidi bestelediği ve bu mevlid bestesinin XIX. asrın sonlarına kadar mevlid merasimlerinde icrâ edildiğidir.²² Sekban’ın bu bestesi maalesef zamanla unutulmuş ve günümüze ulaşamamıştır. Bunun dışında İstanbul’daki Koca Mustafa Paşa Sünbül Efendi Dergâhı’nda icrâ edilen bir başka besteli mevlid de söz konusudur. Salavatlı mevlîd veya “hay” hay”lı mevlid olarak da ifade edilen bu mevlid bestesi de günümüze ulaşamamıştır.²³ Bahsettiğimiz bu besteli mevlidlerin yanı sıra, Hâfız Mecid’ten öğrendiği bir mevlid bestesini Hâfız Amir Ateş’in bazı talebelerine meşk ettiği bilinmektedir.²⁴ Bal-kanlarda, Prizren bölgesinde okunan besteli bir mevlidin notası Cumhur Enes Ergür tarafından 2010 yılında,²⁵ Dobruca Bölgesi’ne ait besteli bir mevlidin notası ise Fatih Koca tarafından 2019 yılında yayınlanmıştır.²⁶ Ayrıca son dönemin meşhur mûsikînasların-dan Hâfız Kemal Batanay’a ait olan besteli mevlidin bir bölümü, Mehmet Öncel tarafın-dan 2020 yılında bir makale ile birlikte neşredilmiştir.²⁷ Burdur yöresine ait olan bir bes-teli mevlid ise Ahmet Hatipoğlu tarafından 2000’li yılların başında notaya alınmış ve bu nota 2020 yılında Mehmet Tıraşçı ve Rukiye Çakır tarafından bir makale ile yayınlanmıştır.²⁸ Hâfız Saadetin Kaynak’ın da bir mevlid bestesi olduğu söylenmekle birlikte şua-na kadar herhangi bir neşri gerçekleşmemiştir.²⁹ Diğer taraftan günümüzde Mehmet Kemik-siz’e ait olan bir besteli mevlid ve Grup Tillo’ya ait bir besteli mevlid çalışması da bulun-maktadır.³⁰

Bursalı Sekban’a ait olan besteli mevlidin XIX. asrın sonlarına kadar icrâ edildiği bi-linmekle beraber mevlidin irticâî bir şekilde ilk olarak ne zaman okunmaya başlandığı konusunda net bir ifade kullanmak pek mümkün görünmemektedir. Mevcut bazı mevlid

Eser”, *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8/1 (2008), 181-183; Fatih Koca, *İslam Medeniyetinde Sala ve Salavat Geleneği* (Ankara: DİB Yayınları, 2017), 57.

²¹ Ergun, *Türk Musikisi Antolojisi*, 13-17; Nuri Özcan, “Mevlid- Musiki”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2004), 29/484-485; Sezikli, “Besteli Mevlîd Üzerine İki Yazma Eser”, 181-183.

²² Özcan, “Mevlid- Musiki”, 29/484-485. Yine Sekban’ın bu bestesini mevlithan Hafız Ubeyd’e öğrettiği, Bursalı mevlithanlardan Hafız Osman ve Mevlîdhân Kemhacızâde’nin de Hafız Ubeyd’den bu mevlid bestesini meşk ettikleri kaydedilmiştir. Bursalı Osman’dan besteli mevlîd meşkedener ise, Müezzinbaşı Karaoğlan Mustafa (öl. 1716), Sultan İmamı Hacı Mustafa (öl. 1720); Sultan İmamı Hacı Mustafa’dan mevlîd meşk edenler ise, Bur-salı Nizameddin (öl. 1737), Zâkir Hâtem Mehmed (öl. 1698)’dir. Bk. Ergun, *Türk Musikisi Antolojisi*, 13-17; Koca, “Dinî Mûsikî Formu Olarak Mevlid ve Dobruca Besteli Mevlidi”, 163; Sezikli, “Besteli Mevlîd Üzerine İki Yazma Eser”, 181-183.

²³ Özcan, “Mevlid- Musiki”, 29/484-485; Sezikli, “Besteli Mevlîd Üzerine İki Yazma Eser”, 181-184.

²⁴ Koca, “Dinî Mûsikî Formu Olarak Mevlid ve Dobruca Besteli Mevlidi”, 162.

²⁵ Bk. Cumhur Enes Ergür, “Prizren’de Halen Okunan Besteli Bir Mevlid”, *Yazılışın 600. Yılında Bir Kutlu Doğum Şaheseri: Mevlid ve Süleyman Çelebi* (Ululslararası Mevlid Sempozyumu, Ankara: TDV Yayınları, 2010), 506-519.

²⁶ Bk. Koca, “Dinî Mûsikî Formu Olarak Mevlid ve Dobruca Besteli Mevlidi”.

²⁷ Bk. Mehmet Öncel, “Hafız Kemal Batanay’ın Besteli Mevlidi”, *Trabzon İlahiyat Dergisi* 7/1 (30 Haziran 2020), 279-304.

²⁸ Bk. Mehmet Tıraşçı - Rukiye Çakır, “Burdur Besteli Mevlidi Üzerine Bir Değerlendirme”, *Turkish academic research review* 5/2 (2020), 133-152.

²⁹ Özcan, “Mevlid- Musiki”, 29/484-485; Öncel, “Hafız Kemal Batanay’ın Besteli Mevlidi”, 282.

³⁰ Koca, “Dinî Mûsikî Formu Olarak Mevlid ve Dobruca Besteli Mevlidi”, 163.

yazmalarındaki beyit kenarlarında bulunan makam isimleri ise kimi araştırmacılara göre besteli mevlidin izlerini barındırmaktadır.³¹ Bazı yazma mevlid nüshalarının satır kenarlarına not düşülen makam isimlerinin günümüzde irticâli mevlid icrâsında yerleşmiş olan bahirlerde uygulanan ana makam ve geçkilerde tercih edilen makamlarla olan benzerlikleri dikkat çekse de bu düşülen makam notlarının besteli mevlid ile doğrudan ilişkisini destekleyecek herhangi bir kayda şuana kadar rastlanmamıştır.³² Muhtemelen Süleyman Çelebi tarafından kaleme alınmasından bir süre sonra hem besteli hem de serbest olarak icrâ edilmeye başlanan mevlidin XIX. asırda irticâli okuma geleneğinin belirli bir kalıba oturduğu söylenebilir. XIX. asırda güzel mevlid okumasıyla meşhur olan mevlidhanlar arasında; Aksaraylı Âmâ Hâfız Hasan Efendi, Hünkâr İmamı Fıfıklılı Hacı Hakkı Efendi, Hünkâr İmamı Hâfız Yusuf Efendi, Bedevî Şeyhi Ali Baba, Hâfız Aşir Efendi, Beylerbeyi Camii Hatibi Rifat Bey, Balat Sünbülî Dergâhı Şeyhi Kemal Efendi, Hüdâî Tekkesi Şeyhi Mehmet Rüşen Efendi, Mutafzâde Ahmet Efendi gibi isimler zikredilebilir.³³ Neticede mevlid oldukça uzun bir eser olduğu için besteli olarak icrâ etmek yerine belirli bir tavır ve makam örgüsüne göre irticâli olarak icrâ etmek dinleyiciler tarafından daha fazla benimsenmiş olmalı ki, bu konuda kabul görmüş bir geleneksel icrâ şekli uygulamada bazı farklılıklar görülse de günümüzde halen devam etmektedir.

Dokuz bölümden oluşan Vesiletü'n-Necât'ın her bir bölümüne “bahir” adı verilmektedir ve geleneksel mevlid merasimlerinde her bir bahir “mevlidhan” adı verilen kişiler tarafından belirli makamlarla icrâ edilmektedir.³⁴ Yine her bir bahrin öncesinde ilgili bahrin okunacağı makama uygun olarak cumhur şeklinde tevşihler-ilahiler okunur. Mevlid merasimine Kur’ân-ı Kerîm tilaveti ile başlamak ve yine Kur’an-ı Kerîm tilaveti ile merasimi bitirmek adet halini almıştır. Bazen bahir aralarında da Kur’ân tilavetine yer verilir.

Tevhid bahrine sabâ makamında başlanacağı için sabâ makamında ya da sabâ makamına yakın bir makamda tevşih-ilâhi cumhur olarak icrâ edilir. Tevhid bahrine sabâ makamında başlanır, arada çargâh, düğâh, bestenigâr, sabâ zemzeme, isfahân gibi uygun makamlara geçkiler yapıldıktan sonra son bölümde hüseyinî geçkisi yapılarak bahir tamamlanır ve mevlidin müellifi Süleyman Çelebi için kısa bir dua edilir.

Günümüzde artık pek okunmayan Nur bahri şayet icrâ edilecekse, öncesinde hicâz makamında bir tevşih yine cumhur olarak okunur. Nur bahrine mevlidhan hicâz makamında başlar ve arada hümâyun, eviç, segâh, müsteâr, şehnâz gibi uygun makamlara geçkiler yaptıktan sonra hüzzâm makamına geçerek karar verir ki, bahrin sonunda cumhur şeklinde segâh salavat getirilerek bahir tamamlanır.

Velâdet bahrine rast makamında başlanacağı için cumhur olarak rast makamında ya da rast makamına yakın bir makamda tevşih okunur. Mevlidhan velâdet bahrine rast ma-

³¹ Özcan, “Mevlid- Musiki”, 29/484-485; Sezikli, “Besteli Mevlîd Üzerine İki Yazma Eser”, 181-186.

³² Bu konuda bilgi için bk. Selman Benlioğlu, “Mevlid Nasıl Okunurdu? Yazma Nüshalardaki Makam Kayıtları Üzerine Bir Değerlendirme”, *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi* 26/1 (2022), 191-211.

³³ Erdoğan Ateş, “Geçmişten Günümüze Mevlid İcraları ve Önemli Mevlidhanlar” (Uluslararası Süleyman Çelebi ve Mevlid Sempozyumu, Bursa: Bursa: Osmangazi Belediyesi Yayınları, 2007), 437-446; Özcan, “Mevlid-Musiki”, 29/484-485.

³⁴ Koca, *İslam Medeniyetinde Sala ve Salavat Geleneği*, 57.

kamında giriş yapar belirli bir süre zemini dolduracak nağmelerle ve uygun makam geçkileri ile dinleyici meyana hazırlanır. Meyan bölümünde gerdâniye, mâhur nağmeler yapıldıktan sonra yine sûzinak, hicazkâr, isfahân makamlarına geçkiler yapılır. Son bölümde ise rast makamına geri dönülerek karar verilir. Cumhur olarak rast makamında getirilen salavatın ardından kısa bir dua ile bahir tamamlanır.

Merhaba bahri genelde uşşâk-hüseynî makamında icrâ edildiği için öncesinde uşşâk ailesinden bir tevşih cumhur olarak icrâ edilir. Bahire uşşâk makamında başlanır ve uygun makamlarda geçkiler yapıldıktan sonra son bölümde segâh veya hüzzâm makamına geçiş yapılarak karar verilir. Segâh makamında birlikte okunan salât ü selam ile bahir tamamlanır.

Cumhur tarafından okunan hüzzâm ya da ona uygun bir makamdaki tevşihin ardından Miraç bahrine hüzzâm makamı ile başlanır. Mevlidhan tarafından eviç, suzidil, sabâ, hicâz, hicazkâr gibi çeşitli geçkiler yapıldıktan sonra uşşâk makamında verilen karar ile uşşâk salât ü selam cumhur olarak okunarak bahir tamamlanır.

Münacat-Dua bahrine mevlidhan tercihen hüseyini ya da hicaz makamı ile giriş yapar. Uygun makamlarda yapılan geçkilerin ardından son beyitte hüseyini makamını gösterir ve son mısra olan “*Rahmetullâhi aleyhim ecmeîn*” yine cumhur olarak okunur. Peşine okunan Kur’an-ı Kerim ve Duâhan tarafından yapılan bir dua ile mevlid merasimi sona erer.³⁵

3. Mevlid Okuma Eğitimi İçin Kullanılabilecek Bir Metot: Hâfız Fatih Koca'nın Besteli Mevlidi

Türk mûsikîsinin eğitimi gelenekte “meşk” adı verilen hoca ile talebe arasında doğrudan bir etkileşim ile gerçekleştirilmekteydi.³⁶ Nota yazımının son dönemlerde kullanılmaya başlaması ve mevcut nota yazımının da Türk mûsikîsi perdelerini tam olarak karşılayamaması gibi hususlar dikkate alındığında meşk sistemi eser geçmede mûsikîşinaslar arasında önemli ve güvenli bir yöntem olarak kabul görmeye halen devam etmektedir. Elbette hâfızadan hâfızaya aktarımla yürüyen bu meşk silsilesinin kesintiye uğraması ile birçok mûsikî eseri kaybolup gitmiş ve mûsikî hazinemiz ağır kayıplar vermiştir. Örneğin uzunca bir dönem okuna gelen besteli mevlidlerin unutulup günümüze ulaşmaması bunun örneklerinden birisidir.

Galeneğimizde sadece besteli eserlerin değil aynı zamanda irticâlî olarak okunan serbest mûsikî türlerinin, tavrı veya üslup diye adlandırabileceğimiz icrâ şekli de hocadan

³⁵ Günümüzde uygulanan geleneksel mevlid icrâsı ile ilgili verdiğimiz bu bilgiler, 90'lı yıllarda kandil gecelerinde TRT 1'den canlı yayınlanan çok sayıdaki mevlid programlarında ilahi gurubunda yer almış birisi olarak bizzat kendi tecrübelerimin yanı sıra günümüzün meşhur mevlidhanlarından Amir Ateş, Yunus Balcıoğlu, gibi ustalarla yaptığımız görüşmelerden edindiğimiz kanaatlerdir. Ayrıca benzer mevlid tertipleri hakkında bk. Özcan, “Mevlid- Musiki”, 29/484-485; Koca, “Dinî Mûsikî Formu Olarak Mevlid ve Dobruca Besteli Mevlidi”, 161; Fatih Koca - Ahmet Hakkı Turabi, “Cami Musiki”, *Türk Din Mûsikîsi El Kitabı*, ed. Ahmet Hakkı Turabi (Ankara: Grafiker Yay., 2017), 97-99; Mehmet Tıraşçı, *İlahiyat Fakülteleri İçin Dinî Mûsikî Ders Notları* (İstanbul: Dört Mevsim Kitap, 2015), 92-94.

³⁶ Meşk sistemi hakkında detaylı bilgi için bk. Nuri Özcan, “Meşk- Mûsikî”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2004), 29/374-375; Cem Behar, *Aşk olmayınca meşk olmaz* (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2019); Cem Behar, *Mûsikîden Müziğe Osmanlı/Türk Müziği: Gelenek ve Modernlik* (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2008).

talebeye meşk silsilesi ile aktarılmıştır. Dolayısıyla dini mûsikîmizin en sanatlı eserlerinden olan mevlid icrâsının eğitimi de geçmişte mevlid okuma konusunda mâhir kimselelerin bilgi ve tecrübesine bizzat başvurarak işin ehlerinden doğrudan öğrenmekle sürdürülmekteydi ki, imkân olanlar için günümüzde de bu yöntem halen en başarılı eğitim metodu olarak kabul görmektedir. Ancak işin ehlerinden doğrudan ders almanın sınırlılıkları ve zorlukları göz önünde bulundurulduğunda zamanla daha geniş kitlelerin eğitim ihtiyaçlarını kısmen karşılayabilecek farklı imkânlar da ortaya çıkmıştır. Günümüzde meşhur mevlidhanların ses ve görüntü kayıtlarının kolay ulaşılabilir olması, sosyal medya platformlarının yaygın kullanımı ve nota yazımının da artması ile birlikte mevlidle ilgili hazırlanan görsel ve işitsel materyaller, güzel bir sese ve iyi bir müzik kulağına sahip olup mevlid okumayı doğru ve güzel bir şekilde öğrenmek isteyen kişilerin kendilerini geliştirmelerine imkân sağlamaktadır.

Güzel mevlid okumak için öncelikle Türkçeyi doğru kullanmak ve mevlidin vezinlerine riayet etmek büyük önem arz etmektedir. Süleyman Çelebi'nin *Vesiletü'n-Necât* adlı mevlid manzumesi aruzun "fâilâtun- fâilâtun- fâilûn" vezni ile kaleme alınmış Türkçe bir eserdir. Günümüzde mevlid icrâlarında sıklıkla karşılaşılan sorunların başında mevlid beyitlerinde geçen Arapça ve Farsça kökenli kelimelerin telaffuz hataları ve mevlidin yazıldığı aruz veznine riayet edilmediği için yapılan vezin hataları gelmektedir. Nitekim Diyanet TV tarafından 2022 yılı Ekim ayı itibarıyla Türkiye'de ilk defa yayınlanan ve bir bölümüne konuk jüri üyesi olarak katılma fırsatı bulduğum Mevlid-i Şerif'i Güzel Okuma Yarışması'nda da yarışmacıların yaptığı en temel hataların başında vezin hataları gelmiştir. Telaffuz ve vezin hatalarının yanında mevlid okuyan kişilerin makam ve mûsikî bilgisine sahip olmamaları, usulüne uygun bir şekilde mevlidi nasıl okuyacağını bilmemeleri gibi sebeplerden, gelişmiş güzel nağmelerle yapılan mevlid icrâları sıklıkla karşılaştığımız bir durumdur.

Müzik eğitiminde melodilerin ezberlenmesi hâfızada kalıcılık sağlaması ve öğrenmeyi kolaylaştırması bakımından oldukça önemlidir.³⁷ Özellikle çok sanatlı olmayan ve daha sade nağmelerle yapılan bestelerin ezberlenmesi, musiki sanatına özel bir kabiliyeti olmayan geniş kesimler için de daha kolay gerçekleşmektedir. Örneğin İtrî'nin segâh makamındaki tekbir ve salât ü selâm besteleri icrâ edilmeye başlandığında cemaatin ekseriyetinin ezberinde olduğu için hep birlikte eşlik edebilmeleri bunun en bariz örneklerindedir. Dolayısıyla mevlid okumayı öğrenmede de ilk aşamada bazı kalıp melodileri ezberleme ve ardından doğaçlama aşamasına geçme metodunun öğrenciler için oldukça yararlı olacağı kanaatindeyiz.

Çalışmamızın ana konusu olan Hâfız Fatih Koca'nın besteli mevlidi işte bu hususlar dikkate alınarak özellikle din görevlileri başta olmak üzere din görevlisi olmaya aday ilahiyat fakültesi ve imam hatip lisesi öğrencileri için temel mevlid okuma eğitiminde kullanılmak üzere 2006 yılında bestelenmiştir.³⁸ Bu mevlid bestesinin temel amacı; vasat bir

³⁷ Müzik eğitiminde ezberlemenin önemi hakkında bilgi için bk. Elvan Gün Duru - H. Seval Köse, "Keman eğitiminde ezber yöntemine dayalı bir öğretim programı önerisi", *İdil Sanat ve Dil Dergisi* 5/24 (2016), 1163-1182.

³⁸ Çalışmamızın konusu olan Koca'nın besteli mevlidinin bugün elimizde mevcut bulunan diğer besteli mevlidlerden en temel farkı sadece eğitim amacı ile oluşturulmuş kalıp melodilerden ibaret olmasıdır. Dolayısıyla

sese sahip olan ve sağlam bir müzik kulağı olmayan öğrencilere dahi mevlidi veznine uygun bir şekilde okuyabilme kabiliyeti kazandırmak, telaffuz hatalarını ortadan kaldırmak ve mevlid bahirlerini geleneksel icrâya uygun makamlarla ve ilgili makamların temel nağmelerini göstererek okuyabilme yeteneği kazandırmaktır. Dolayısıyla her bir mevlid bahri aruzun “fâ-i-lâ-tûn- fâ- i- lâ- tûn- fâ-i-lûn” veznine uygun olarak ve geleneksel icrâda kullanılan ana makamlar dikkate alınarak bestelenmiştir. Örneğin tevhid bahri; sabâ, velâdet bahri; rast, merhabâ bahri; uşşâk, miraç 1 ve miraç 2 bahirleri; hüzzâm, münâcât bahri ise hicaz makamı ile bestelenmiş, yine her bir bahirde ilgili makamın temel nağmelerini gösteren bir veya birkaç farklı melodi kalıbı kullanılmıştır.

Hâfız Fatih Koca tarafından, bestelendiği 2006 yılından itibaren D.İ.B. hizmet içi eğitim kurslarında kursiyer olan din görevlilerine ve Ankara İlahiyat Fakültesi’nde lisans öğrencilerine dini mûsikî derslerinde bu mevlid bestesi kullanılarak mevlid okuma eğitimleri verilmiştir. Hâfız Fatih Koca ile yaptığımız görüşmede Koca; “Güzel bir sese sahip olmayan ve mevlid okuma konusunda öz güven eksikliği hisseden öğrenciler dahi, bu yaptığım besteli mevlidle verdiğimiz eğitimler sonucu temel düzeyde mevlid okuma becerisi edinmişlerdir. Diğer taraftan mûsikîye kabiliyeti olan öğrencilerde ise güzel mevlid okuma konusunda çok daha başarılı sonuçlar ortaya çıkmıştır” ifadelerini kullanmıştır.³⁹ Koca’nın mevlid eğitimi için bestelediği bu mevlid öncelikle kendi sesinden tarafımızca kaydedilerek notaya alınmış ve A.Ü. İlahiyat Fakültesi Mescidi İmam-Hatibi Hasan Özayrancı’nın desteği ile bu nota dijital ortama aktarılmıştır. Nota yazımında mevlidin güftesi, Mehmet Akkuş ile Uğur Derman tarafından tashih edilen ve D.İ.B tarafından *Mevlid-i Şerif Vesiletü’n-Necât* adıyla yayınlanan eserden alınmıştır.⁴⁰ Daha sonra bu besteyi kullanarak nasıl bir mevlid okuma eğitimi verilebilir diye hem eserin bestekârından hem kendi tecrübelerimizden hem de konunun uzmanlarından edindiğimiz bilgiler çerçevesinde bir metot önerisi geliştirilmeye çalışılmıştır. İlgililerin istifadesine sunulması amacıyla eserin notasına da çalışmamızda ayrıca yer verilmiştir.

Çalışmamızın konusu olan mevlid eğitim metodu şu şekilde izah edilebilir:

- Öncelikle mevlid bahirlerine geçmeden evvel mevlidin yazıldığı aruzun “fâilâtûn-fâilâtun-fâilûn” vezni önce eğitmen tarafından ardından da öğrenciler tarafından koro şeklinde okunarak 5- 10 kez tekrar edilmelidir.
- Ardından mevlid bahirlerinin bu aruz veznine uygun olarak melodi kalıpları ile okunmasına geçilmelidir. Tevhid bahri hariç, diğer bahirler için yapılan besteler içerisinde herhangi bir makam geçkisine yer verilmemiştir. Tevhid bahri için yapılan bestede ise sabâ makamı dışında bir acemaşâran kalıp daha kullanılmıştır.
- Bahirlerin bestesi ezberletilirken her bahirde kullanılan farklı melodi kalıpları ayrı ayrı ele alınmalıdır. Tevhid bahrinde 3 sabâ ve 1 acemaşîran olmak üzere 4 farklı melodi kalıbı kullanılmış, velâdet bahrinde 3 farklı rast melodi kalıbı kullanılmıştır. Uşşâk

bir müzikal kaygı taşınmaksızın oluşturulmuş basit nağmelerden oluşan bu besteli mevlidi diğer besteli mevlidler ile müzikal olarak bir mukayeseye tabi tutmamayı tercih ettik.

³⁹ Fatih Koca, “Kişisel Görüşme (Hafız Fatih Koca’nın Besteli Mevlidi)”. Ayrıca tarafımızdan da bu besteli mevlid ve önerdiğimiz metot kullanılarak verilen mevlid okuma eğitimlerinden yine başarılı sonuçlar alınmıştır.

⁴⁰ Süleyman Çelebi, *Mevlid-i Şerif Vesiletü’n-Necât*, ed. Mehmet Akkuş - Uğur Derman (Ankara: DİB Yayınları, 2017).

makamındaki merhabâ bahri, hüzzam makamındaki miraç bahirleri ve hicaz makamındaki münacât bahrinde ise tek bir melodi kalıbı kullanılmıştır.

- Örneğin sabâ makamındaki tevhid bahri bestesinde yer alan sabâ ilk kalıp melodi, aruz vezni ile birlikte öğrencilere okunmalı ve ardından öğrencilerin koro şeklinde okuması ile melodi ezberletilmelidir. Daha sonra bu melodi kalıbıyla okunacak olan beyitler 2 veya 3 defa solo-koro halinde okunmalıdır. Daha sonra diğer sabâ melodi kalıbı aynı şekilde ezberletilmelidir. Bu aşamadan sonra içinde acemaşîran geçkisi yer alan kalıp melodi öğrencilere aynı şekilde ezberletilmeli, bu melodi kalıbı ile okunacak beyitler de 2 veya 3 defa tekrar edilerek solo-koro şeklinde öğrencilere okutulmalıdır. Son bölümde yine ilk başta kullanılan sabâ melodi kalıbı ile kalan beyitler 2 veya 3 defa solo-koro şeklinde okutularak bahir tamamlanmalıdır.

- Tevhid bahri için tarif edilen yöntem kullanılarak diğer mevlid bahirlerinde kullanılan her bir melodi kalıbı benzer şekilde öğrencilere sırası ile ezberletilmelidir.

- İlgili makamlardaki bahir besteleri kalıp melodilerle öğrencilere ezberletildikten sonra doğaçlama çalışmasına geçilmelidir.

- Doğaçlama yapılırken öğrencilere Kur'ân-ı Kerîm tilavetinde kullanılan tecvid kurallarının aksine Türkçe bir eser olan mevlidin kaleme alındığı aruz veznindeki kapalı hecelere ve açık hecelere göre dilediği gibi uzatmaları nerelerde yapabileceği özellikle gösterilmelidir. Buna göre beyitlerde “fâ-i-lâ-tûn” vezninin son hecesi olan “tûn” hecesine ve “fâ-i-lûn” vezninin son hecesi olan “lûn” hecesine karşılık gelen hecelerin istenildiği gibi uzatılabileceği ve beyitlerde “fâ” – “i” – ve “lât” hecelerine karşılık gelen hecelerde gereksiz uzatmalardan sakınmaları gerektiği örnekler gösterilerek özellikle hatırlatılmalıdır. Ardından ezberlenen kalıp melodiler üzerine bahsi geçen hususlar dikkate alınarak bir doğaçlama örneği verilir ve her bir öğrenciden bireysel olarak benzer bir uygulama yapması istenir.

- Bu aşamadan sonra öğrencilerin bireysel becerileri ön plana çıkacaktır ki öğrencilerin kabiliyetleri ve gayretleri ölçüsünde daha önce öğrendikleri melodi kalıplarının üzerine kendilerine özgü bir irticâlî okuyuşu zamanla geliştirebilmeleri beklenmelidir. Elbette bazı öğrenciler bu konuda diğerlerine oranla daha başarılı olabilir. Ancak her bir öğrencinin en azından vezin hatası ve telaffuz hatası yapmadan ve geleneksel mevlid bahirlerine uygun makamlarla asgari düzeyde mevlid icrâ etme kabiliyeti kazanması temel hedef olduğu dikkate alındığında, Koca'nın mevlid bestesi temel alınarak önerdiğimiz bu metodun uygulanması durumunda mevlid eğitimi açısından olumlu sonuçlar alınacağı kanaatindeyiz.

Sonuç

Kaleme alındığı günden itibaren başta Anadolu olmak üzere Osmanlı coğrafyasında gönüllerde yer edinen ve günümüzde de hemen her vesile ile okunmaya devam eden Süleyman Çelebi'nin *Vesîletü'n-Necât* (mevlid) adlı şaheseri önemli bir kültürel mirasımız olarak kabul edilmektedir. Dolayısıyla başta topluma din hizmetleri verme vazifesini üstlenen din görevlilerimiz olmak üzere bu hizmete aday olanların asgari düzeyde de olsa mevlid okuma hususunda bir bilgi ve deneyime sahip olması önem arz etmektedir.

Güzel bir sese ve iyi bir mûsikî kulağına sahip olanlar için usulüne uygun mevlid okumayı öğrenmek, elbette işin ehli bir üstattan birebir ders almak veya bu konuda mahir kimselerin yaptığı icrâların kayıtları eşliğinde bireysel çalışma yapmak suretiyle büyük oranda çözülebilecek bir konu olabilir. Ancak mûsikî sanatına olan kabiliyeti daha az olan, güzel bir sese ve müzik kulağına sahip olmadığını düşünen, özgüven eksikliği olan kişiler için mevlid okumak çözümsüz bir mesele olarak görülebilmektedir. Diğer taraftan günümüzde mevlid icrâlarında sıklıkla karşılaşılan en temel sorunların başında Osmanlı Türkçesi ile kaleme alınan mevlidin içinde geçen Arapça ve Farsça kökenli kelimelerin telaffuz hataları ve aruz veznine riayet edilmediği için yapılan vezin hataları gelmektedir. Ayrıca mevlidin usulüne uygun nasıl okunacağı bilinmemesi gibi sebeplerden geliş güzel nağmelerle yapılan mevlid icrâlarına da sıklıkla rastlanmaktadır.

Bu çalışmada ilk olarak mevlid törenlerinin tarihsel arka planı özetlenmiş, daha sonra dini mûsikimizin önemli formlarından olan mevlidin geleneksel icrâ şekli alınmıştır. Ardından çalışmanın asıl konusu olan Hâfız Fatih Koca'ya ait olan besteli mevlid ekseninde mevlid icrasının öğretiminde kullanılabilir bir metot önerisinden söz edilmiştir. Ayrıca çalışmamızın sonuna bu besteli mevlidin notası da eklenmiştir. İlerleyen süreçte ise notaya aldığımız bu besteli mevlidin, bizzat eserin bestekârı tarafından seslendirilerek çeşitli dijital platformlardan sesli olarak da yayınlanması düşünülmektedir. Hâfız Fatih Koca'nın eğitim amaçlı bestelediği mevlid esas alınarak şekillendirdiğimiz bu metoden temel amacı, öğrencilere mevlidi kaleme alındığı aruz veznine uygun bir şekilde icrâ kabiliyeti edindirmek, telaffuz hatalarını düzeltmek ve mevlid bahirlerinde eskiden beri tercih edilen makamları ve bu makamların temel nağmelerini kullanarak asgari düzeyde mevlid okuyabilme yeteneği kazandırmaktır.

Çalışmamızda önerdiğimiz mevlid okuma eğitimi programının ilk aşamasında, mevlid bahirlerine geçmeden önce mevlidin kaleme alındığı aruz vezninin öğrencilere öğretilmesi önerilmektedir. Daha sonra öğrencilere bu vezin koro halinde 5-10 defa tekrarlatılarak aşına olmaları sağlanmalıdır. Ardından mevlid bahirlerinin basit melodi kalıpları ile okunması için gereken çalışmalar yapılmaz. Bu aşamadan sonra bahirlerin kalıp melodileri öğrenciler tarafından ezberlenmiş ve her bahirde kullanılan farklı melodi kalıpları ayrı ayrı ele alınmış olmalıdır. Programın devamında ise doğaçlama çalışmalarına geçilmesi önerilmektedir. Doğaçlama yapılırken aruz vezni üzerindeki kapalı ve açık hecelerin nağmeli uzatmalar yapılırken nasıl kullanılacağı konusunda bilgi verildikten sonra örnek uygulamalar ile konunun kavranması sağlanmalıdır. Son aşamada ise öğrencilerin mevlid bahirlerinin ezberletilen kalıp melodileri üzerine doğaçlama icrâ yapımları konusunda bireysel becerilerini geliştirmelerine imkân verecek çalışmalar yapılmıştır. Önerdiğimiz bu mevlid eğitimi metodu esas alınarak birtakım uygulamalar yapılmış ve şu ana kadar verilen eğitimlerde başarılı sonuçlar alındığı gözlemlenmiştir. Dolayısıyla çalışmamızın hem bu eğitimleri veren eğitimcilere hem de öğrencilere faydalı olacağı kanaatindeyiz.

HÂFİZ FATİH KOCA'YA AİT BESTELİ MEVLİDİN NOTASI

Tevhid Bahri
(Sabâ Makâmı Kalıp Mevlid)Beste: Hâfız Fatih KOCA
Güfte: Süleyman Çelebi

1. KALIP

Al lâh a dın zik ri de lim ev ve lâ
Al lâh a dın her kim ol ev vel a na
Al lâh a dı ol sa her i şin ö nü
Her ne fes de Al lâh a dın di mü dâm

2. KALIP

Vâ cib ol dūr cüm le iş de her ku la
Her i şî â sân i der Al lâh a na
Her giz eb ter ol ma ya a nın so nu
Al lâh a dıy la o olur her iş ta mâm

3. KALIP

Bir kez Al lâh di se aşk i le li sân
İs mi pâ kin pâk o lur zik rey le yen
Dö kü lür cüm le gü nâh mis li ha zân
Her mu râ da i ri şür Al lâh di yen

Aşk i le gel im di Al lâh di ye lim
Der i le göz yaş i le âh i de lim

4. KALIP

1. KALIP

2. KALIP

3. KALIP

1. KALIP

Bâ ri ne hâ cet kı la vuz sö zü çok
 Haş re dek ger di nü lür se bu ke lâm
 Pes Mu ham med dir bu var lı ğa se bep
 Ger di ler siz bu la sız od dan ne cât
 Ey a ziz ler iş de baş la rız sö ze
 Ol va siy yet kim di rem hem kim tu ta
 Hak te â lâ rah met ey le ye a na
 Her ki di ler bu du a da bu lu na

Bir dir Al lâh an dan ar tık tan rı yok **EL FATİHA**
 Ni ce haş ro la bu ol ma ya ta mâm
 Sıdk i le â nın rı zâ sın kıl ta leb
 Aşk i le derd i le i din es Sa lâ t
 Bir va siy yet kı la rız il lâ si ze
 Misk gi bi ko ku su can lar da tî te
 Kim be ni ol bir du a i le a na
 Fa ti hâ ih sân i de ben ku lu na

Velâdet Bahri (Rast Makâmı Kalıp Mevlid)

Beste: Hâfız Fatih KOCA
Güfte: Süleyman ÇELEBİ

1. KALIP

Â mi ne Ha tun Mu ham med â ne si
Çün ki Ab dul lâh dan ol du hâ mi le
Hem Mu ham med gel me si ol du yâ kin
Ol Re bî ul ev vel a yı nî ce si
Ol gi ce kim doğ dı ol hay rul be şer

Ol sa def den doğ du ol dür dâ ne si
Vakt i riş di hef te vü ey yâm i le
Çok a lâ met ler be lür di gel me din
On i kin ci gi ce is neyn gi ce si
Â ne si an da ne ler gör dü ne ler

2. KALIP

Di di gör düm ol Ha bî bin â ne si
Ber ku rup çık dı eş vim den nâ ge hân
Gök ler a çıl dı ve fet hol dı zu lem
Bi ri meş rık bi ri mağ rib de a nın

Bir a ceb nür kim gü neş per vâ ne si
Gök le re dek nür i le dol dı ci hân
Üç me lek gör düm e lin de üç a lem
Bi ri dâ mın da di kil di Kâ be nin

3. KALIP

13

İn di ler gök den me lek ler sa fu saf
Gel di hû ri ler bö lük bö lük bu ğûr
Hem he vâ üz re dö Şen di bir dö Őek

16

Kâ be gi bi kıl dı lar e vim ta vaf
Yüz le ri nû rın dan e vim dol dı nûr

1. KALIP

19

A dı Sün düs dö Őe yen a nı me lek
Çün gö rün dü ba na bu iş ler a yân
Ya rı lıp di vâ r(ı) çık dı nâ ge hân
Ba zı lar dir ler ki ol üç dil be rin
Bi ri Mer yem hâ tun i di â Ői kâr
Gel di ler lut fi le ol üç meh ce bîn

22

Hay ret iç re kal mı i dım ben he mân
Üç bi le hû ri ba na ol dı a yân
Â si yey di bi ri ol meh pey ke rin
Bi ri si hem hû ri ler den bir ni gâr
Vır di ler ba na se lâm ol dem he mîn

2. KALIP

25

Çev re ya nı ma ge lip o tur du lar
 Di di ler oğ lun gi bi hiç bir o ğul
 Bu se nin oğ lun gi bi kad ri ce mil
 U lu dev let bul dun ey dil dâ rı sen
 Bu ge len il mi le ³ dün sul tâ nı dir
 Bu ge len aş kı na dev rey ler fe lek

28

Mus ta fâ yı bir bir ri ne muş tu lar
 Ya ra dı la lı ci hân gel miş de ğil
 Bir a na ya vir me miş dir ol Ce lil
 Do ğı ser dir sen den ol hul kı ha sen
 Bu ge len tev hî dü ir fân kâ nı dir
 Yü zü ne müş tâ k(1) dir in sü me lek

3. KALIP

31

Bu gi ce ol gi ce dir kim ol şer rif
 Bu gi ce dün yâ yı ol cen net kı lur
 Bu gi ce şâ dâ n o lur er bâ bı dil

34

Nür i le â lem ler ri ey ler la tif
 Bu gi ce eş yâ ya Hak rah met kı lur
 Bu gi ce ye cân ve rir as hâ bı dil

1. KALIP

37

Rah me ten lil â le min dir Mus ta fâ
Vas fi nı bu res me ter tîb it di ler
Â mi ne i der çü vak tol dı ta mâm

40

Hem şe fi ul müz ni bîn dir Mus ta fâ
Ol mu ba rek nû ra ter ğîb it di ler
Kim vü cû da ge le ol hay rul e nâm

2. KALIP

43

Su sa dım gâ yet ha râ ret den ka tî
İç dım a nı ol dı cis mim nû ra gark

46

Sun dı lar bir câm do lu su şer be ti
İ de mez dım nû r(1) dan ken dü mi fark

1. KALIP

49

Gel di bi ak kuş ka na dıy la re vân
Doğ dı ol sâ at de ol sul tâ nı dîn
Ger di ler siz bu la sız od dan ne cât

52

Ar ka mı sı ğa dı kuv vet le he mân
Nû ra gark ol dı se mâ vâ ü ze mîn
Aşk i le derd i le i dîn es Sa lât

Merhabâ Bahri (Uşşâk Makâmı Kalıp Mevlid)

Beste: Hâfız Fatih Koca
Güfte: Süleyman Çelebi

Ya ra dil miş cüm le ol dı şâ d(u) man
Cüm le zer râ tı ci hâ ni düp ni dâ
Mer ha bâ ey â lî sul tân mer ha bâ
Mer ha bâ ey sır rı Fur kân mer ha bâ
Mer ha bâ ey bül bü li bâ ğı ce mâl
Mer ha bâ ey mâ hu hur şî di Hü dâ
Mer ha bâ ey â si üm met mel ce i
Mer ha bâ ey câ nı bâ ki mer ha bâ
Mer ha bâ ey kur re tül ay nı Ha lil
Mer ha bâ ey Rah me ten lil â le mîn
Mer ha bâ ey pâ di şâ hı dü ci hân

Gam gi düp â lem ye ni den bu dı cân
Çağ rı şı ben di di ler kim mer ha bâ
Mer ha bâ ey kâ nı ir fân mer ha bâ
Mer ha bâ ey der de der mân mer ha bâ
Mer ha bâ ey â şî nâ yı zül Ce lâl
Mer ha bâ ey Hak dan ol ma yan cü dâ
Mer ha bâ ey çâ re siz ler eş fa i
Mer ha bâ uş şâ ka sâ kî mer ha bâ
Mer ha bâ ey hâ s(1) mah bü bı Ce lil
Mer ha bâ sen sin şe fi ul müz ni bin
Se nin i çün ol dı kev ni le me kân

7

Ey ce mâ li gün yü zü bed ri mü nîr
 Des t(i) gî ri sin ka mü üf tâ de nîn
 Ey gö nül ler der di nin der mâ nı sen
 Sen sin ol Sul tâ nı cüm le en bi yâ
 Ey ri sâ let tah tı nın sen hâ te mi
 Çün kü nû run rû şen it di â le mi
 Ol dı zâ il zul me ti ceh lü da lâl
 Yâ Ha bi bal lâh bi ze im dâ d(1) kıl
 Ger di ler siz bu la sız od dan ne cât

10

Ey ka mü düş mîş le re sen des t(i) gîr
 Hem pe nâ lı ben de vü â za de nin
 Ey ya ra dıl mış la rın Sul tâ nı sen
 Nû rı çeş mi ev li yâ vü as fi yâ
 Ey nü bîv vet mîh ri nin sen hâ te mi
 Gül ce mâ lin gül şen it di â le mi
 Bul dı bağ ı ma ri fet ay nı ke mâl
 Son ne fes dî dâ rın i le şâ d(1) kıl
 Aşk i le der di le i din es Sa lât

Mi'raç Bahri (Hüzzâm Makâmı Kalıp Mevlid)

Beste: Hâfız Fatih KOCA
Güfte: Süleyman ÇELEBİ

Söy le şür ken Ceb râ il i le ke lâm
Al dı ol şâ hı ci hâ nı ol za mân
Bir fe zâ ol dı o dem de rû nü mâ
Kim ne hâ lî dir ne mâ lî ol ma hal
Ref o lup ol şâ ha yet miş bin hi cáb
Her bi ri sin den ge çer ken i le ru
Çün kü ka mü sın gö rüp geç di ö te
Şeş ci het den ol mü nez zeh zül Ce lâl
Zâ ten ol Sul tâ nı mâ zâ ğâl ba sar
Â şı kâ re gör dü Rab bul iz ze ti

Gel di Ref ref ö ni ne ver di se lâm
Sid re den gö tür dü ve git di he mân
Ne me kân var an da ne ar zu se mâ
Ak lu fik rit mez o hâ li feh mü hâl
Nür ı tev hîd aç dı vec hin den ni kâb
Em ro lur dı Yâ Mu ham med gel be ru
Var dı i riş di ol u lu haz re te
Bî kem ü keyf a na gös ter di Ce mâl
Ey le miş di Hak ka tah sî si na zar
Â hi ret de öy le gö rür üm me ti

7

Bî hu rû fu laf zu savt ol pâ di şâh
 Di di kim mat lû bu mak sù dun be nem
 Gi ce gün düz dur ma yıp is te di ğin
 Gel ha bî bim sa na â şık ol mu şam
 Ne mu râ dın var i se i dem re vâ
 Mus ta fâ di di e yâ Rab bî Ra hîm
 Ol za îf üm met le rim hâ li no la
 Gi ce gün düz iş le ri is yan ka mû
 Yâ i lâ hî haz re tin den hâ ce tim

10

Mus ta fâ ya söy le di bî iş ti bâh
 Sev di ğin cân i le ma bû dun be nem
 No la kim gör sem Ce mâ lin de di ğin
 Cüm le hal kî sa na ben de kıl mî şam
 Ey le yim bir der de bin tür lû de vâ
 Ey ha tâ pû şu a tâ sî çok Ke rim
 Haz re ti ne ni ce an lar yol bu la
 Kor ka rım ki yer le ri o la ta mû
 Bu du rur kim o la mak bül üm me tim

Münacât Bahri (Hicâz Makâmı Kalıp Mevlid)

Beste: Hâfız Fatih KOCA
Güfte: Süleyman ÇELEBİ

Yâ i lâ hî ol Mu ham med hak kî çün
Sid re vü ar şı mu al lâ hak kî çün
Ol gi ce söy le şı len söz hak kî çün
Sır rı Fur kân nûr ı a zâm hak kî çün
Gö zü ya şı hak kî çün sâ dık la rın
Aş ko dın dan ci ğe ri bür yân i çün
Sıd kı la yo lun da kâ im kul i çün
Şol za man kim müd de ti öm rü ha yât
Yâ i lâ hî sak la gil i mâ nı mız
Biz gü nâh kâr â si muc rim kul la rı

Ol şe fâ at kâ nı Ah med hak kî çün
Ol sü lû ku sey ri a lâ hak kî çün
Ol gi ce Hak kı gö ren göz hak kî çün
Kud sü Kâ be Mer ve zem zem hak kî çün
Bağ rı ba şı hak kî çün sâ dık la rın
Der di le kan ağ la yan gir yân i çün
Haz re ti ne doğ rı va ran yol i çün
Â hir o la i re hen gâm ı me mât
Vi re lim î mân i le tâ câ nı mız
Yar lı ğa yub kıl gü nah lar dan be ri

Kab ri miz î mân i le pür nu r(1) kıl
 Hem da hi mî zâ nı mız ey le sa kıl
 Mus ta fâ ya ci vâ r(1) it yâ Ke rîm
 Lut fi le gös ter bi ze dî dâ rı nı
 Af vi düp is yâ nı mız kıl rah me ti
 Sa na lâ yık kul lar i le hem dem et
 Hem Sü ley mâ n(1) fa kî re rah met et
 Yâ İ lâ hî kıl ma bi zi dâ l lîn
 Üm me tin den râ zı ol sun ol mu îñ

Mû ni sin ğıl mân i le hem hû r(1) kıl
 Cen ne te gir me ye lut fin kıl de lîl
 Cen ne tül Fir devs i çin de yâ Râ hîm
 Nî me tin le duy la ğıl kul la rı nı
 Ol ha bî bin yü zü su yu hür me ti
 Eh li der dîn soh be ti ne mah rem et
 Yol da şın î man ma kâ mın cen net et
 Bu du â ya cüm le niz de yin â mîn
 Rah me tul la hi a ley him ec ma îñ

Kaynakça | References

- Aksoy, Hasan. "Mevlid-Türk Edebiyatı". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 29/482-484. Ankara: TDV Yayınları, 2004.
- Aslan, Halide. "Osmanlı İmparatorluğu'nda Mübarek Gün ve Gecelerden Kandiller". *İSTEM* 13 (01 Aralık 2009), 199-231.
- Ateş, Erdoğan. "Geçmişten Günümüze Mevlid İcraları ve Önemli Mevlidhanlar". 437-446. Bursa: Bursa: Osmangazi Belediyesi Yayınları, 2007.
- Baş, Eyüp. "İslâm Tarihinde Mâtem/Yas Kültürü ve Kerbelâ". *Çeşitli Yönleriyle Kerbela*. ed. Alim Yıldız. Sivas: Kültür Bakanlığı Yayınları, 2010.
- Behar, Cem. *Aşk olmayınca meşk olmaz*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 7. Basım, 2019.
- Behar, Cem. *Mûsikîden Müziğe Osmanlı/Türk Müziği: Gelenek ve Modernlik*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2008.
- Benlioğlu, Selman. "Mevlid Nasıl Okunurdu? Yazma Nüshalardaki Makam Kayıtları Üzerine Bir Değerlendirme". *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi* 26/1 (2022), 191-211. <https://doi.org/10.18505/cuid.1060776>
- Çelebî, Süleyman. *Mevlid-i Şerif Vesiletü'n-Necât*. ed. Mehmet Akkuş- Uğur Derman. Ankara: DİB Yayınları, 2017.
- Çetin, Osman. "Tarihte ilk resmi Mevlid merasimleri". *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 2/2 (1987), 73-76.
- Durmuş, İsmail. "Mevlid-Arap Edebiyatı". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 29/480-482. Ankara: TDV Yayınları, 2004.
- Ergun, Sadettin Nüzhet. *Türk Musikisi Antolojisi*. İstanbul: Rıza Koşkun Matbaası, 1942.
- Ergür, Cumhur Enes. "Prizren'de Halen Okunan Besteli Bir Mevlid". *Yazılışının 600. Yılında Bir Kutlu Doğum Şaheseri: Mevlid ve Süleyman Çelebi*. 506-519. Ankara: TDV Yayınları, 2010.
- Gökdemir, Ayvaz. "Türk Kültürü ve Mevlid". *TDV 12-17 Ekim Kutlu Doğum Haftası Tebliğleri*. 39-51. Ankara: TDV Yayınları, 1990.
- Gün Duru, Elvan- Köse, H. Seval. "Keman eğitiminde ezber yöntemine dayalı bir öğretim programı önerisi". *İdil Sanat ve Dil Dergisi* 5/24 (2016), 1163-1182.
- Hasan, İbrahim Hasan. *İslam Tarihi*. çev. İsmail Yiğit. Ankara: Kayıhan Yayınları, 1988.
- İbn Cübeyr. *Rihletü İbn Cübeyr*. Beyrut: Daru Sadr, 1964.
- Koca, Fatih. "Dinî Mûsikî Formu Olarak Mevlid ve Dobruca Besteli Mevlidi". *Diyanet İlmî Dergi* 55/1 (2019), 155-182.
- Koca, Fatih. *İslam Medeniyetinde Sala ve Salavat Geleneği*. Ankara: DİB Yayınları, 2017. <https://www.kitapyurdu.com/kitap/islam-medeniyetinde-sala-ve-salavat-geleneği/449486.html>
- Koca, Fatih. "Kişisel Görüşme (Hafız Fatih Koca'nın Besteli Mevlidi)".
- Koca, Fatih- Turabi, Ahmet Hakkı. "Cami Musiki". *Türk Din Mûsikîsi El Kitabı*. ed. Ahmet Hakkı Turabi. Ankara: Grafiker Yay., 2017.
- Makrizî, Takiyuddin Ebu'l-Abbas Ahmed b. Ali. *Kitabu'l-Mevâiz ve'l- İtibar bi-Zikri'l-Hitat ve'l-Asâr*. Beyrut: Daru'l-Kütüb el-İlmiyye, 1998.
- Okiç, M. Tayyib. "Çeşitli Dillerde Mevlidler ve Süleyman Çelebi Mevlidi'nin Tercemeleri". *Atatürk ÜİFD* 1 (1976), 17-78.
- Öncel, Mehmet. "Hafız Kemal Batanay'ın Besteli Mevlidi". *Trabzon İlahiyat Dergisi* 7/1 (30 Haziran 2020), 279-304. <https://doi.org/10.33718/tid.712089>
- Özcan, Nuri. "Meşk- Mûsikî". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 29/374-375. İstanbul: TDV Yayınları, 2004.
- Özcan, Nuri. "Mevlid- Musiki". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 29/484-485. Ankara: TDV Yayınları, 2004.

- Özel, Ahmet. "Mevlid". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 29/475-479. Ankara: TDV Yayınları, 2004.
- Pekolcay, A. Necla. *Mevlid (Vesiletü'n-Necat) Süleyman Çelebi*. Ankara: TDV Yayınları, 2015.
- Rifat Paşa, İbrahim. *Mir'âtü'l-Haremeyn*. çev. Lutfullah Yavuz. İzmir: Hazine Yayınları, 2010.
- Selânikî, Mustafa Efendi. *Târih-i Selânikî*. çev. Mehmet İpşirli. Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1999.
- Sezikli, Ubeydullah. "Besteli Mevlid Üzerine İki Yazma Eser". *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8/1 (2008), 179-206.
- Şeker, Mehmet. "Mevlid- Osmanlılar'da Mevlid Törenleri". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 29/479-480. Ankara: TDV Yayınları, 2004.
- Şengün, Necdet. "Hz. Fatıma Mevlidi ve Vesiletü'n-Necat İle Mukayesesi". *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 12/2 (2008), 419-438.
- Tıraşçı, Mehmet. *İlahiyat Fakülteleri İçin Dinî Mûsikî Ders Notları*. İstanbul: Dört Mevsim Kitap, 2015.
- Tıraşçı, Mehmet- Çakır, Rukiye. "Burdur Besteli Mevlidi Üzerine Bir Değerlendirme". *Turkish academic research review* 5/2 (2020), 133-152. <https://doi.org/doi: tarr.706354>
- Uslu, Recep. *Selçuklu Topraklarında Müzik*. Konya: T.C. Konya Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2011. <https://books.google.com.tr/books?id=A6jdXwAACAAJ>
- Vassaf, Hüseyin. *Hicaz Hâtırası*. çev. Mehmet Akkuş. İstanbul: Kubbealtı Yayınları, 2011.
- Yenibaş, Hasan. "Selçuklular Döneminde Sivil Mevlid Merasimleri". *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi* 196 (2012), 105-113.
- Zeydan, Corci. *Medeniyet-i İslamiyye Târîhi*. çev. Zeki Megamiz. İstanbul: Dersâadet, 1914.